

La familia Just Bertran

EL MESTRE JOAN JUST (1897-1960).

EN EL CINQUANTENARI DE LA SEVA MORT

JORDI DALMAU I RIBALTA

Aquestes notes biogràfiques neixen del treball que vaig realitzar ja fa bastants anys, el 1997, quan l'ajuntament d'Igualada em va encarregar si volia escriure la *petita història del Mestre Just*.¹ En aquella època la regidora de Cultura era l'Antònia Enrich. Va ser un treball molt interessant perquè em va permetre conèixer la il·lustradora Pilarin Bayès, que ha dibuixat una gran quantitat de petites històries per a l'editorial Mediterrània.

La primera sorpresa meva, en aquella època, va ser constatar que pràcticament no hi havia res escrit sobre aquest conegut músic, ni pel que fa a la seva vida ni molt menys a la seva obra. Em va semblar, doncs, que el treball hauria de basar-se en persones que l'haguessin conegut. Evidentment vaig parlar amb els seus fills, i ho vaig voler fer per separat per poder copsar les diferents visions que tenien del seu pare. Les filles, tant l'Antònia com la Teresa, em van donar a conèixer un pare bo però exigent amb ell i amb els altres. Però permeteu-me que tingui un record especial per al Joan, el conegut benedictí i abat de Montserrat P. Cassià M. Just, ja traspasat, que jo havia tingut com a abat en la meva estada a l'Escolania. El P. Cassià em va parlar del seu pare com d'una persona íntegra, que

li havia transmès també l'amor a la música. Em va dir que estava molt content d'haver deixat el càrrec d'abat perquè això li permetia, entre altres coses, poder tornar a tocar l'orgue, com així va fer fins al final de la seva vida.

Però tornem al mestre Just. De seguida vaig endevinar en les persones amb les quals parlava, gairebé una cinquantena, que totes en tenien un gran record. Les primeres entrevistes em van servir per fer el teixit d'amistats i alumnes que havia tingut en aquells anys difícils de la postguerra. Em van donar les pistes per obtenir-ne la màxima informació possible. I això em va permetre de bastir una petita obra que resumís la tasca musical i la vida d'aquest il·lustre igualadí que, encara que nascut a fora, va viure i treballar entre nosaltres la major part de la seva vida.

Al final d'aquell llibre deia que, quan ell va morir, precisament ara fa cinquanta anys, jo era molt petit i que, per tant, no el vaig conèixer. Però és cert que, amb tot el que m'han explicat, m'hauria agradat molt poder-ho fer. En començar em pensava que coneixeria un bon músic, i certament que ho era, però al final de tot el procés puc dir que vaig conèixer la vida d'una gran persona.

---

1. Aquest article és la transcripció de la conferència donada per l'autor al teatre de l'Ateneu Igualadí el dia 26 de novembre de 2010, i per això conserva els trets d'una intervenció oral que hem respectat íntegrament. L'obra al·ludida és, efectivament, *Petita història del mestre Just*, Barcelona: Editorial Mediterrània, 1997, 16 p. [reimp. 2006].

Estada a l'Escolania de Montserrat - Bisbetó de l'Escolania

ELS PRIMERS ANYS

El mestre Joan Just i Bertran va néixer el dia 5 d'octubre de 1897, a Sant Cugat Sesgarrigues, a la comarca de l'Alt Penedès, molt a prop de Vilafranca. Els seus pares eren en Miquel, que tocava el violí i era director de cors populars, i l'Antònia, coneguda al poble per l'Antonieta, que era llevadora i tenia una botiga d'herbolària. El mestre Just va tenir tres germans, l'Ernest i la Maria, que van continuar al poble, i l'Antoni, que se'n va anar a viure a Alemanya.

Al mestre Just li agradava l'anècdota que havia sentit explicar al seu pare sobre un ocell, concretament una merla. El seu pare li deia que la merla sabia entonar fins i tot les primeres notes de la Marxa Reial. Un dia el pare del Mestre Just va voler demostrar als seus amics com havia ensenyat a cantar la merla i la va posar en una petita capsa de cartró. Va travessar tot el poble i amb la calor i la falta d'aire, l'ocell es va morir i els

seus amics no van poder comprovar mai el famós cant de la merla.

No sabem gran cosa dels primers anys del mestre Just. El 1906 va entrar a l'Escolania de Montserrat i això li va deixar una empremta musical i humana que el va marcar per sempre. Recordava com els escolans s'amagaven per les places amb les primeres boires del matí que envoltaven el monestir. Allí va aprendre a tocar el violí, el piano i l'orgue. Com a mestres va tenir els P. Manuel Guzman i Anselm Ferrer. Hi va estar set anys. Com que passaven tant de temps fora de casa, en tornar al poble deia que trobava la plaça més petita: la realitat era que, amb els anys, ell s'havia fet gran...

Algú va recomanar al seu pare que, després de l'Escolania, calia que continués els estudis musicals, i així va anar cap a Barcelona i va poder estudiar amb els mestres Millet, Morera, Pellicer i Balcells. Per ajudar-se a pagar els estudis, donava classes de repàs i servia al menjador del col·legi Sant Miquel.

Formació a Barcelona. El Mestre Just i Salvador Canyelles al piano

Enllaç matrimonial. L'any 1925, ja de tornada a Barcelona, es va casar amb Maria Riba i Furriol

Més endavant, l'any 1921, va anar a Oriola (Alacant) i aviat el van nomenar director de música del col·legi Santo Domingo, un dels millors internats d'Espanya d'aquella època. Fins i tot va fundar una escola de gimnàstica rítmica i també l'orfeó Orcelità. Donava conferències sobre temes musicals i va començar a recollir cançons del folklore murcià.

RETORN A BARCELONA

Abans de 1925 va tornar a Catalunya, concretament a Barcelona, on uns familiars seus regentaven l'hotel Nuevo Universal. Arran de l'exposició del 29, l'hotel hauria de tancar per problemes econòmics i al mestre Just això li portaria molts maldecaps. Però la filla d'un dels socis d'aquell hotel era la Maria Riba, que seria la seva esposa. A Joan Just li agradava explicar que, el primer dia que va anar a l'hotel, li va obrir la porta una noia que ell es pensava que era cosina seva i la va saludar molt efusivament. De

seguida es va adonar que s'havia equivocat i que era la filla de l'altre soci de l'hotel, o sigui la Maria Riba.

Es van casar l'any 1925 a l'església de Betlem. Diuen que va ser la primera vegada que hi va haver un casament a la cripta d'aquella coneguda església de Barcelona. Al mestre Just, li agradava explicar que, per al casament, va anar al barber i que quan li van preguntar «*Què vol que li faci?*», ell va respondre: «*En un dia tan important, faci-m'ho tot*». Després del casament, van donar un tomb per la Rambla en cotxe de cavalls.

En aquells anys va ser nomenat director del Cor Mixt de Ràdio Barcelona, i va col·laborar amb el mestre Pérez Moya. Feia comentaris d'obres discogràfiques per a la ràdio juntament amb el seu inseparable amic Josep M. Roma i amb els músics Caminals i Longàs, de l'acadèmia Albéniz. En aquesta acadèmia va impartir classes d'harmonia. Tocava l'orgue en alguna església de Barcelona i li agradava tocar el piano en alguns bars i, sobretot, en projeccions de cinema mut. Per impressionar els especta-

Banda Municipal d'Igualada

dors, quan hi havia escenes de tempestes, misteri o por, utilitzava les notes més greus del piano.

Quan es va dissoldre l'acadèmia Albéniz, va entrar a la Fundació Patxot convidat pel mestre Millet. Amb el seu amic Josep M. Roma van anar a la zona de Castelló de la Plana, València i Múrcia a transcriure les músiques de les cançons que els cantaven les persones grans dels pobles. Aquest treball l'apassionava. També ho va fer a Tortosa i Valls i va poder localitzar, per exemple, diverses versions de la coneguda cançó *La presó de Lleida*. Tot aquest treball va servir per recopilar el conegut *Cançoner Popular* de la Fundació Patxot que es troba inventariat al monestir de Montserrat.

Com a cloenda d'aquest treball, es va celebrar un concert al Palau de la Música Catalana i van fer venir algunes persones grans que hi havien col·laborat. Explicava el mestre Just que, durant el concert, va reconèixer entre el públic una àvia que li havia cantat moltes cançons, i quan li va preguntar què és el que més li havia agradat d'aquell

concert, l'àvia li va dir: «*Quan els cantors giraven els fulls... tots alhora..., era com un vol de coloms*».

ANADA A IGUALADA

Joan Just va fer la gran obra musical de composició (sobretot d'arranjaments) i d'ensenyament a Igualada. El fet que vingués a la nostra ciutat es deu a Emili Sabaté, en aquells moments president de l'Ateneu Igualadí de la Classe Obrera. L'any 1931, Sabaté, amb altres membres de la junta, es van desplaçar a Barcelona, a la recerca d'un substitut del conegut mestre Manuel Borgunyó, que tan bon record havia deixat a l'escola i al conservatori. Entre els diversos candidats, van escollir el mestre Just, que, en un primer moment, va venir tot sol a Igualada. Vivia al passeig Verdaguer i en aquella època es va fer molt amic del pare de Teresa Gimpera, que era mestre de les Escoles de l'Ateneu i amb el qual feien llargues passejades per la ciutat.

Guardava molt bon record d'aquells primers anys a Igualada. De seguida van venir la seva esposa i els seus fills: en Joan (després escolà i abat de Montserrat), l'Antònia i la Teresa, aquesta darrera ja nascuda a Igualada. En aquells primers anys es va dedicar plenament a l'ensenyament. Va donar classes a les escoles de l'Ateneu i va dirigir-ne l'Orfeó que havia fundat el mestre Borgunyó amb alguns membres provinents de l'antiga Capella del Sagrat Cor i de l'Orfeó del Noya. Cap als voltants de la Setmana Santa de l'any 1939, va començar les seves activitats la Schola Cantorum d'Igualada, amb la finalitat de dotar les celebracions litúrgiques de música polifònica. Després van venir les actuacions del Cor Mixt de la Schola Cantorum, que en un principi va incorporar les veus femenines del Cor Parroquial de Santa Maria —quan les partitures requerien presència de veus mixtes—, i posteriorment va constituir-se el Cor Mixt pròpiament dit.

L'any 1940 va fundar i dirigir la Banda Municipal d'Igualada, que va fer la seva primera actuació en públic l'any següent. També va dirigir l'Escolania de la Pietat i va donar classes de música, piano i violí als Escolapis. Es queixava que les classes només eren de mitja hora la setmana i que sempre eren a la tarda, quan els nois ja estaven cansats. També va ser director de l'Orfeó de Santa Coloma de Queralt. Més endavant va ser col·laborador de la secció de Musicologia del Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, i va promoure la creació de Joventuts Musicals a la nostra ciutat.

EL SEU CARÀCTER

El mestre just era fidel als seus principis. Tenia una ironia i un sentit de l'humor no gaire coneguts ni exterioritzats, però sí molt fins, a la manera anglesa. Diríem que era irònic però no gens corrosiu. Intuïa la manera de ser de la gent. Potser el que menys li agradava de les persones, era que fossin presumptuoses. Era un home coherent: pensava el que feia i feia el que pensava. Tenia

fortes conviccions i molta serenitat en l'exposició dels seus raonaments. Com a bon narrador, li agradava conversar. Als qui no el coneixien gaire, els semblava que tenia poc esperit, però en el fons sabia bé el que volia i era molt perspicax. Pacient en les coses, però no gens covard. La simplicitat amb què vivia va ser una lliçó per a molts dels qui el van conèixer. Va realitzar una bona obra social d'integració de persones de diverses creences, afeccions i ideologies.

Expliquen que a vegades anava tan distret pensant en les seves coses, que el saludaven pel carrer i ni se n'adonava. Semblava que estava per damunt de tot, con si volés. Em van explicar una anècdota que trobo divertida. Durant el trajecte des del conservatori fins a casa seva, tenia el costum de resar el rosari i alguna vegada, quan el saludaven pel carrer: «*Passi-ho bé, mestre Just*», responia traient-se el barret (gairebé sempre portava barret i abric llarg), «*Ora pro nobis*». Després d'una jornada fatigosa, li agradava arribar a casa i descansar. Deia: «*Només posar la clau al pany, ja retrobo la pau*».

LA GUERRA, EL SALVAMENT DE L'ORGUE I LA POSTGUERRA

Del temps de la guerra civil, Joan Just en parlava amb molta tristesa i tot el que va passar el va afectar molt. Recordava especialment el moment de la crema del convent dels Caputxins, ja que, de casa estant, va poder veure la cortina de fum. Durant aquest temps continuava fent classes particulars a casa seva per tal de guanyar-se la vida.

Hi ha una anècdota que explica molt bé les difícils situacions viscudes pel mestre Just durant aquesta època. Un dia va presentar-se a casa seva una noia molt alterada dient que portava un encàrrec d'un amic seu de l'Escolania de Montserrat. Es tractava d'anar a recollir l'amic a una masia als voltants de Rubió on s'havia refugiat. Algunes persones s'havien escapat pel bosc i les havien matat

L'any 1938, l'orgue de Santa Maria va ser traslladat, temporalment, a la sala d'actes de les Mares Escolàpies, habilitada com a sala de música

i ell no volia córrer la mateixa sort. Un dia al capvespre, el mestre Just, amb el seu fill Joan, va anar a peu a recollir l'amic i el va tenir amagat a casa seva. Després va deixar-li el millor vestit, el va acompanyar a l'estació i li va facilitar la sortida des de Barcelona (on el mestre Just havia deixat bones amistats), i posteriorment l'antic escolà se'n va anar cap a l'estranger. Aquest amic era el pare David Pujol, monjo de Montserrat i director de l'Escolania precisament a l'època en què hi va cantar el seu fill Joan. Entre tots dos, pare i fill, li havien salvat la vida.

Un fet pel qual el mestre Just és molt valorat i recordat a Igualada va ser la seva intervenció decidida durant el temps de la guerra en el salvament de l'orgue de Santa Maria. Sobre això corren diverses versions, però la que he corroborat amb més persones és la següent: mentre anaven desmuntant tot el retaule del temple (les figures es van conservar, però la fusta va ser cremada al pati de l'escorxador municipal), i quan ja procedien a

la destrucció de l'orgue, unes senyores que anaven per la plaça del Bruc, davant l'església, van veure uns nois que feien molt soroll amb uns artefactes metàl·lics. Eren les petites trompetes que van col·locades davant de l'orgue. De seguida van anar a avisar l'autoritat musical en aquell moment a la ciutat, i sembla que en un primer moment el mestre Just va tenir molta por. Per això va anar a buscar un conegut seu, el popularment conegut com l'Amadeu del Goya (i no el Pepito del Goya, com es deia erròniament en el meu llibre). Després de moltes discussions, va aconseguir convèncer aquella gent que l'orgue no només servia per tocar peces religioses, sinó també per fer qualsevol música. Davant la seva incredulitat, el mestre Just mateix va posar-se a l'orgue i va interpretar-hi un tango conegut de l'època i algun vals.

Posteriorment un amic de Joan Just, l'Antoni Alberdi, que era orguener i que procedia de Bilbao, va ajudar-lo a desmuntar l'orgue per al trasllat a l'edifici de les Escolàpies, cosa que va significar el seu salvament definitiu. Explicava el P. Abat Cassià que durant la guerra havia anat diverses vegades amb el seu pare a les Escolàpies a tocar l'orgue. El noi feia el baix continu i el mestre Just hi improvisava diverses melodies.

Els anys de la postguerra van ser encara més difícils. Diuen que, en aquesta època, el mestre Just constava no com a director del Conservatori sinó com a simple ordenança. La seva esposa feia classes particulars a casa per acabar d'ajudar la família. Va haver-hi moltes pressions de les autoritats per tancar el Conservatori. Creien que, en una època de tantes dificultats, era superflu mantenir les classes de música. Joan Just va lluitar moltíssim perquè no fos així, i expliquen que una de les vegades que l'havien vist més enfadat va ser en la visita d'una autoritat municipal a la qual fins i tot va agafar per l'americana a fi de treure'l fora del conservatori.

Un dia, quan el seu fill Joan era a l'Escolania, el noi va enviar una carta a casa seva explicant que s'ho passava molt bé i que menjaven molt. Anys més tard va saber per la seva mare que aquella

El Mestre Just al piano

carta no l'havien pogut llegir a les seves germanes, perquè en aquells dies a casa seva amb prou feines tenien res per menjar. Passada la guerra, el mestre Just va ser censor de cartes i va aconseguir salvar diversos igualadins de la presó i de la mort.

EL MESTRE

Si haguéssim de distingir una virtut del mestre Just en el camp de la música, seria sens dubte que, a més de ser un bon músic (harmonitzador i director), era molt bon pedagog. Expliquen els seus alumnes que els feia els arranjaments directament mentre tocaven alguns fragments de l'obra. Quan els diumenges al matí es trobaven al conservatori petits grups de cambra, procurava que hi hagués certa dificultat en l'execució de les obres perquè s'haguessin d'esforçar. Al mateix temps, però, els arranjaments eren pràcticament fets a mida perquè cap d'ells no pogués desanimar-se. Coneixia i sabia

valorar correctament les possibilitats de cadascú. S'adaptava molt bé als seus alumnes. També feia audicions i conferències per als seus deixebles. A vegades, alguns alumnes del conservatori anaven a casa seva a escoltar alguna obra clàssica. Tot això en un ambient molt familiar.

Malgrat les dificultats —algunes vegades havien de fer les classes amb abríc per manca d'estufes—, s'ho passaven molt bé i se sentien estimats. Amb motiu del sant del mestre, cada any els alumnes li preparaven una cançó sorpresa i ell n'estava molt content. Quan anaven a examinar-se a Barcelona, al Liceu, ho aprofitava per visitar alguna exposició a la Galeria Parés i altres llocs de la ciutat. Els donava el que ell en deia «*un puntet de cultura*», perquè creia que la música formava part d'una realitat cultural encara més gran. Referint-se a algunes alumnes avantatjades, li havien sentit dir: «*Pugen un floret de professores...*» Moltes d'elles actualment es dediquen a la música i aquell comentari era, doncs, una premonició que amb el temps ha esdevingut realitat.

Tractava tothom de vostè i amb respecte. Quan les mares anaven a buscar els seus fills i li preguntaven si s'havien portat bé, ell en broma deia: «*Aquests nois estan endimoniats*». Sempre els estimulava perquè fessin alguna composició i li agradava molt corregir les petites obres. La companyia del mestre els va ensenyar a descobrir valors estètics, humans i morals. Moltes vegades, davant les preocupacions, els deia: «*El temps arregla les coses*». Va ser un bon conciliador.

Entre els seus alumnes va seguir de molt a prop les passes del grup d'harmòniques *Néixer* i havia tingut d'alumne el conegut músic igualadí Jordi Savall. Expliquen una anècdota que ni el mateix Savall recorda però que penso que és curiosa. Un dia, al conservatori, el Mestre Just va enxampar-lo escoltant a través de la porta un grup de nois que interpretaven música de cambra. En veure's sorprès, el noi li va preguntar com era que allò que tocaven aquells joves «*sonés tan bé*». El mestre Just li va dir sense donar-hi importància: «*És a les teves mans*», volent dir que, amb l'esforç

Presentació del Cor Mixt de la Schola Cantorum

personal i amb la constància en l'estudi, tot es pot aconseguir. Una vegada, amb tota la il·lusió, els membres del grup van obsequiar el mestre amb una batuta i, malgrat que la va utilitzar en els primers concerts per fer-los contents, la veritat és que de seguida va tornar a fer servir un simple bastonet, que li anava millor.

Quan un alumne tenia un nivell elevat, no dubtava a recomanar als seus pares que l'enviessin a estudiar a Barcelona. Una altra persona, en aquella època i atesa l'escassetat d'alumnes del Conservatori, els hauria mantingut aquí. És el cas de Teresa Llacuna, filla del conegut poeta Joan Llacuna, molt amic seu i veí. I també de Josefina Rigolfas.

EL MÚSIC

L'objectiu prioritari del mestre Just era dignificar la música. Buscava la perfecció, però aprofitava els músics i els cantors que tenia. El seu fons

musical interior era molt creatiu, diríem que era un pou de música. Estava obert a totes les noves tendències. Diuen que els darrers anys de la seva vida va poder escoltar algunes obres de *The Beatles* i opinava que arribarien lluny. Tenia una sensibilitat molt fina, aguda, molt formada. No acceptava la mediocritat. De vegades, a casa, quan sentia a la ràdio una obra de Beethoven, que li agradava molt, deia als seus fills: «*Estan tocant Beethoven, ...o calleu i escolteu, o tanquem la ràdio*». Li agradaven, a més dels clàssics, les obres dels compositors russos i tenia predilecció per Stravinski i Rimski-Kórsakov. Signava les seves partitures amb els pseudònims *Grüber* i *Frommer* (que és «just» en alemany). Tenia certa facilitat copiant partitures per a músics i cantors i, com que treballava tot el dia, només li quedava el vespre per compondre i ho feia fins a altes hores de la nit.

A vegades compartia aquestes estones de silenci i de treball amb la seva filla Antònia, que era mestra i tenia exàmens per corregir. Expliquen

Interpretació del *Rèquiem* de Mozart (1958)

que rebia encàrrecs per harmonitzar cançons per a un concert i en un parell de dies tenia la feina feta. El seu gran amic Josep M. Roma, ja esmentat, deia del mestre Just que, tot i les poques vegades que havia pogut assistir a concerts, tenia un gran sentit de l'orquestració. Algunes vegades anaven junts al Liceu, al cinquè pis, i encara que no veiés bé l'obra, només escoltant-la ja en tenia prou. El que més li agradava era seguir la partitura des d'aquell lloc amb una petita llanterna.

LA SCHOLA CANTORUM I EL COR MIXT

La Schola Cantorum va ser la gran creació de Joan Just. Si bé és cert que, a través del conservatori i de la Banda de Música, va aconseguir formar bons professors i músics, és en el cant coral on va reeixir i on podia experimentar els arranjaments que realitzava de diverses obres. El Mestre Just utilitzava indistintament el Cor Mixt o la Schola

d'homes segons les necessitats de l'actuació, i les entenia com dues formacions complementàries. Potser l'actuació més destacada va ser a la festa del Sant Crist de l'any 1942, quan es va estrenar una adaptació seva a quatre veus d'home de la *Missa del Papa Marcel* de Palestrina (l'original és a sis veus mixtes). En aquest mateix teatre li agradava utilitzar el que en deien la «sala rica», que era un decorat molt barroc que millorava la sonoritat del cor, ja que en aquella època l'escenari i potser tota la sala eren una mica sords.

La gran obra assajada i dirigida pel mestre Just a Igualada, va ser el *Rèquiem* de Mozart. L'estrena va ser el Dijous Sant de l'any 1958. Hi va intervenir el Cor Mixt de la Schola i la Banda de Música en funció d'orquestra simfònica. El mestre hi havia posat molt d'interès i durant mesos va anar assajant per cordes i a vegades fins i tot en grups de tres i quatre persones. Sembla que s'hi va dedicar tant que alguns consideren que això va precipitar la seva mort. Hi havia cantaires que creien que

Homenatges i distincions. L'any 1958 l'Ajuntament d'Igualada li va concedir la placa al Mèrit Artístic i 2 anys més tard el títol de Fill Adoptiu de la Ciutat d'Igualada

mai no s'arribaria a estrenar. En l'adaptació de la banda com a orquestra, es van substituir les trompes pels fiscorns i l'únic instrumentista que van fer venir de Barcelona va ser un contrabaix. Va ser un gran èxit.²

L'OBRA

La producció musical del mestre Just compta amb més d'un centenar d'obres, tot i que desgraciadament algunes no s'han conservat. La seva etapa més creativa va ser la de la postguerra. El fet de treballar tant no li va permetre dedicar-se a la composició com ell hauria volgut. De fet, gaudia escrivint música, i diuen que estripava bastants apunts a causa del perfeccionisme que buscava en tot. Curiosament hi ha molt poca polifonia religiosa.

Citem algunes de les seves obres. Entre les més conegudes de la seva primera època, *La Caravana*, *La Diligència* (1922), *La Riada*, *Un Cablegrama*, *El Flabiol*, el *Romance del Rey Moro*, *Cirerer Florit*, amb lletra de Josep M. Guasch, *l'Himne a l'Excursionista* (1951) o *La Filla d'Igualada*.

2. Sobre aquesta interpretació del *Rèquiem*, vegeu el text que figura al final d'aquest article.

Altres de no tan conegudes i més religioses serien l'obra *A la Inmaculada Concepció: pequeño Oficio de la Inmaculada* (1926), els diversos goigs en honor de Nostra Senyora de Gràcia (de la Tossa de Montbui), de la Mare de Déu de Gràcia, de Montserrat i de Sant Roc, Sant Agustí, Sant Simeó Estilita, Sant Cristòfor i Sant Antoni Abat. L'any 1927 va musicar també un drama sacre escrit per Fidel Grifol, que porta per títol *Jesucrist: vida, passió i mort*.

Les sardanes: *Primaveral* (1947), *La Segada*, sardana coral sobre una poesia mallorquina, *La Vall de Núria* (1949) i el *Somni de la Ventafocs* (1928), que té versió de sardana i també com a comèdia lírico-fantàstica, en tres actes, sobre un llibret versificat per Fidel Grifol. Hi ha una altra comèdia dramàtica en tres actes, no tan coneguda, de l'any 1927, amb música del mestre Just sobre l'obra de Salvador Bonavia i que es diu *L'Emigrant, o la terra, la fe i l'amor*.

D'altres obres són *Marziale*, *El pont d'Avinyó*, glossa per a veus mixtes, i els coneguts *Pastorets* d'Antoni Moncunill i Antoni Carner, que comptaven amb una versió inacabada d'Emili Marimon. Finalment destaca la més coneguda a la nostra ciutat, *l'Himne del Patge Faruk*, amb lletra de Lluís Valls.

Potser entre les obres més reeixides podem esmentar els *Tres Quadres Simfònics*, de l'any 1960, que va ser acabada pel seu amic Josep M. Roma. Estrenada pòstumament, comprèn la Dansa fantàstica, la Marxa elegíaca i el Caprici espanyol.

La seva tasca més interessant es troba en l'harmonització de diverses cançons populars. D'una banda, les provinents d'altres llocs d'Espanya, com *Aires de Aragón*, *Estudiantil*, *El Morito Pititón*, i les nades *Dime niño*, *Hablad muy bajito*, *San José al Niño*, *Ven a Belén* i *La Virgen se está peinando*, així com la nadala bretona *Som el dia de Nadal*.

Però sobretot les harmonitzacions de cançons populars catalanes com ara *Mambrú*, *El Maridet*, *En Pere Gallerí* i les nades *La Bona Mare de Déu*, *El Primer Nadal*, la *Cançó del Pobre*, *El Cant dels Ocells*, *El Dimoni Escuat*, *Les Dotze van tocant*,

la *Marxa dels Reis d'Orient*, *El Noi de la Mare* i *S'acaben les Setmanes*. Totes aquestes són partitures a dues, tres i quatre veus i sorprenen per l'aparent senzillesa en l'execució i la riquesa de registres, tot i que algunes presenten certes dificultats.

Entre els anys 1950 i 1955, algunes d'aquestes obres van ser editades en cinc petits llibrets amb dedicatòries als seus tres fills, i això ha permès que arribessin fins als nostres dies.

ELS DARRERS ANYS

L'any 1959, i amb una salut molt precària, el mestre Just va passar una temporada a Montserrat i, per mitjà d'una carta al president de la Schola Cantorum, va encomanar la direcció del proper concert de Sant Esteve a un dels seus cantaires, l'Esteve Corbella. Per a sorpresa de tots, va comparèixer a la llotja en aquell temps del Centro Nacional per assistir al primer concert que ell no dirigia. El 23 de febrer de 1958, l'ajuntament li havia concedit la placa al Mèrit Artístic i el 25 de febrer de 1960 el títol de Fill Adoptiu de la Ciutat. Tot i que continuava donant classes, la malaltia derivada de la circulació de la sang l'anava afeblint i, de tant en tant, li produïa algun desmai.

El 25 d'abril de 1960 va morir sobtadament, mentre donava classe a una alumna. La notícia va córrer per tota la ciutat i el funeral va ser una gran manifestació de dol. Molts recorden la comitiva des del carrer de la Salut fins a Santa Maria, amb el fèretre portat a coll pels cantaires i músics.

L'homenatge que li volien retre amb motiu del nomenament de fill adoptiu va haver de celebrar-se una vegada mort, el 15 de juny d'aquell mateix any 1960. Hi van participar l'Orquestra Municipal de Barcelona, sota la direcció d'Eduard Toldrà, que va interpretar la *Setena Simfonia* de Beethoven i l'*Obertura de Tanhäuser* de Wagner. També hi va participar la pianista igualadina Josefina Rigolfas. La part principal del concert va ser l'estrena pòstuma dels *Tres Quadres Simfònics* que va haver d'acabar Josep M. Roma.

El 1970, amb motiu del desè aniversari de la seva mort, es van inaugurar la plaça del Mestre Just, a Igualada, i el monòlit a la Tossa de Montbui, on cada any hi fan una cantada els membres de la Schola Cantorum.

I acabo ja. Crec sincerament que Joan Just estaria content de veure com a Igualada, la seva ciutat d'adopció, hi ha una escola de Música i Conservatori de Grau Mitjà que porta el seu nom. Però encara estaria més content de saber que hi ha un bon conjunt de grups musicals, corals, banda de música, orquestres i molta activitat musical. Segurament els responsables d'aquestes formacions han rebut, potser sense saber-ho, els efectes beneficiosos d'aquell Conservatori de l'Ateneu que, en la difícil postguerra, comptava amb no més d'una vintena d'alumnes.

En aquest cinquantenari de la seva mort és *just* (i mai tan ben dit) que aquells a qui ens agrada la música tinguem un record especial per a aquest mestre de mestres.

JORDI DALMAU I RIBALTA (Igualada, 1957) és procurador dels Tribunals. Autor dels llibres *Deu anys de Rialles a Igualada* (1987) i *Petita història del mestre Just* (1997), col·labora regularment a *L'Enllaç dels Anoiencs*.

EL PRIMER RÈQUIEM DE MOZART A IGUALADA

JOAN MATEU BESANÇON

El fet que la Coral Mixta d'Igualada ofereixi aquest mes d'abril un concert conjunt amb l'Orfeó Manresà, la Coral Canigó de Vic i l'Orquestra de Cambra Terrassa 48 en què interpretarà el *Rèquiem* de Mozart, i que això es produeixi poc després d'haver-se commemorat el cinquantè aniversari de la mort de Joan Just i Bertran, el mestre Just, és un bon motiu per recordar la primera i única interpretació a Igualada d'aquesta obra tan coneguda.

Aquell concert es va celebrar al que aleshores era el Centro Nacional el Dijous Sant de 1958 (3 d'abril) i va ser fruit d'una iniciativa del mestre Just, que es va embranchar en l'aventura ambiciosa de treballar una gran obra del repertori simfonic coral de tots els temps amb músics de la ciutat. Els efectius amb què comptava eren la Coral Mixta de la Schola Cantorum, que ell mateix havia fundat i dirigia, i l'Orquestra d'Igualada, una formació creada per a aquella ocasió i que estava formada per músics igualadins que sovint col·laboraven amb ell. Que sapiguem, ni els cantaires ni els músics no havien tingut mai l'oportunitat de participar en la interpretació d'una obra d'aquell nivell. A Igualada no se celebraven concerts amb un programa de tanta categoria com aquell i segur

que poca gent de la ciutat havia pogut assistir a concerts semblants celebrats a Barcelona o en altres llocs. Si la interpretació del *Rèquiem* d'enguany ja és un gran repte per als participants, fer-ho 53 anys enrere exclusivament amb músics de la ciutat era una empresa d'una magnitud tan gran que només es podia abordar amb una il·lusió i unes ganes que feien oblidar les dificultats que caldria afrontar. És possible que només el mestre Just, l'ànima de tot plegat, fos conscient de l'envergadura del projecte en què s'havia embarcat i havia fet embarcar els seus músics. Pel que diuen els que el van conèixer, l'objectiu que perseguia era pedagògic: volia fer descobrir als seus cantaires, als seus músics i al públic una obra de les que més fàcilment fan estimar la música. De fet, no hi ha dubte que aquesta voluntat de fer estimar la música va ser el que el va moure tota la vida.

En aquell cas, la voluntat pedagògica del mestre Just el va portar a adaptar-se a la gent de què disposava, i que ell coneixia molt bé, per tal que l'obra fos assequible sense deixar de requerir un gran esforç. La part coral de l'obra es va interpretar d'acord amb la versió canònica. La Coral Mixta de la Schola Cantorum ja havia començat a cantar alguns números de l'obra (el Sanctus i el Benedictus) a partir del 1952. No hem pogut aclarir quan van començar els assajos de la versió completa, però els que hi van participar recorden que van haver de treballar molt en assajos per cordes i conjunts. Si convenia, el mestre Just feia anar a casa seva petits grups de cantaires per treballar parts de l'obra especialment difícils. El cor era format per 43 cantaires (23 homes i 20 dones) i feia servir unes partitures copiades a mà pel mateix mestre Just. A diferència d'ara, que hi ha fotocopiadores i és més fàcil accedir a partitures impreses, aquelles partitures només incloïen la part de cada corda per reduir la feina del copista. Una altra prova de la disposició del mestre Just a adaptar-se a

les circumstàncies va ser la decisió d'encarregar les parts solistes a cantaires de la coral en comptes de recórrer a cantants de fora de la ciutat. L'obra requereix una soprano, una contralt, un tenor i un baix solistes, però en aquell concert es van repartir els solos Mercè Llanes (soprano), Maria Jordana (contralt), Jaume Parés i Josep Valls (tenors) i Joaquim Mititieri i Joan Caballé (baixos), que també participaven en les parts corals i que també van fer molts assajos sols amb el mestre Just. L'esforç d'adaptació més gran el va haver de fer amb l'orquestra, que no va poder tenir la composició que requereix la partitura. No hem pogut aclarir com era exactament la formació, però sembla que constava de set o vuit violins, un violoncel, dos contrabaixos, una flauta, dos clarinets, una o dues trompetes, unes timbales i un harmònim. Si era així, hi faltaven les violes, un parell de fagots i tres trombons, que el mestre Just devia suplir amb la flauta i l'harmònim, instruments que no apareixen a la partitura original. Els músics eren gairebé tots membres de les orquestres de ball que hi havia a Igualada en aquella època (sobretot, de la Triomfal Orquestra i de l'Orquestra Windsor). Generalment, aquells músics tocaven diversos instruments cadascun, d'acord amb les necessitats de cada ocasió, i tenien la música com a segon ofici per complementar els seus ingressos. L'única excepció al criteri de no anar a buscar músics a fora es va fer per reforçar la part de contrabaix, per a la qual el mestre Just va demanar la participació d'un contrabaixista de Barcelona.

La preparació d'aquella obra va suposar un gran esforç per al director, els cantaires i els instrumentistes. El mestre Just s'hi va abocar totalment i hi va dedicar moltes hores i molts esforços, malgrat que en aquella època ja patia la malaltia que li va provocar la mort dos anys més tard. Pel que sembla, el resultat va ser digne i els participants, amb el mestre Just al davant, en van quedar molt satisfets. Els que van conèixer

el mestre Just parlen sempre de la seva meticulositat i el seu rigor a l'hora de fer música i això ens fa pensar que, si ell en va quedar satisfet, és que el concert va sortir bé. De fet, és un concert que va quedar en el record de molta gent i que per a molts va representar el descobriment d'una obra i d'un tipus de música desconeguts. Per exemple, Jordi Savall, que llavors tenia 17 anys, va assistir a uns quants assajos del *Rèquiem* que el van impressionar. Malgrat tot, segons la premsa de l'època i el record d'alguns participants, l'afluència de públic no va correspondre a la transcendència de l'acte. Després de la mort del mestre Just es va intentar tornar a preparar un altre concert del *Rèquiem* amb els mateixos intèrprets sota la direcció de Jordi Torra, el nou director del conservatori i de la Schola Cantorum, però al cap d'uns quants assajos es va deixar córrer el projecte.

Han hagut de passar 53 anys abans que es pogués tornar a sentir en viu el *Rèquiem* de Mozart a Igualada. La Coral Mixta d'Igualada, hereva d'aquella Coral Mixta de la Schola Cantorum que va fundar el mestre Just, s'ha unit amb tres entitats més per afrontar el mateix repte que ell va proposar a la gent que guiava per un món musical que aleshores era molt més desconegut que ara. És evident que en 53 anys hi ha hagut canvis: pel que fa a la direcció, els criteris d'interpretació han canviat; en els cors, la preparació musical i el treball vocal han avançat; a l'orquestra tots els músics són professionals... Musicalment, ara Igualada no és com aleshores, però és indubtable que la vida musical de la ciutat deu molt a la llavor que va sembrar el mestre Just.

JOAN MATEU BESANÇON (Igualada, 1965) és traductor i membre de la Coral Mixta d'Igualada. L'autor vol agrair a Maria Teresa Roig Satorras l'ajuda constant en la recerca de la informació per a l'elaboració d'aquest article.